

увагу на неточність тлумачення ряду термінів, необхідність більш якісного і детального перекладу документів ЄС на мови держав-членів, оскільки чинний переклад породжує двозначність і неточності в розумінні ряду норм.

Ітай Аптер (Хайфський університет) присвятив свій виступ питанням європеїзованого міжнародного права, адміністративним і конституційним судам в державах-членах ЄС, а також практиці Європейського Суду Справедливості (CJEU), Європейського Суду з прав людини (ECJHR) та Міжнародного Суду ООН (ICJ).

Доцент, к.ю.н. Андрій Школик (Львівський національний університет імені Івана Франка) звернув увагу на відсутність в Україні загального нормативного акту (кодексу), присвяченого адміністративним процедурам, та наголосив на необхідності прийняття такого нормативно-правового акту з урахуванням положень, що містяться в документах Ради Європи та Ради Європейського Союзу.

Професор, д.ю.н. Анатолій Берлач (Київський національний університет імені Тараса Шевченка) висвітлив актуальні проблеми відповідальності у сфері публічно-правових відносин і державного управління та окреслив досвід України та країн-членів ЄС.

Доцент, к.ю.н. Олеся Радишевська (Київський національний університет імені Тараса Шевченка) розкрила перспективи та проблеми публічної адміністрації у світлі європейської інтеграції України. Зокрема, вчена зробила висновок, що прийняття Стратегії реформування державного управління в Україні на 2016-2020 рр. та інших законів і підзаконних актів є першим і надзвичайно важливим кроком для розвитку української доктрини адміністративного права та вдосконалення чинного законодавства України з урахуванням європейських стандартів державного управління та впровадження сучасних інструментів «належного управління» («good governance») та «належного адміністрування» («good administration»).

К.ю.н. Бажанова Вікторія (Київський національний університет імені Тараса Шевченка), у свою чергу, дослідила питання застосування та тлумачення права ЄС у практиці Конституційного Суду Французької Республіки та звернула увагу на необхідність врахування «принципів французької конституційної індивідуальності» («French constitutional identity») під час імплементації директив ЄС до законодавства Французької Республіки.

Як підсумок, можна зробити висновок, що на конференції були висвітлені надзвичайно важливі теоретичні та практичні питання конституційного права та адміністративної юрисдикції, які виникають у державах-членах ЄС. Досвід участі у даній конференції може бути використаний з метою пошуків шляхів вирішення проблемних питань пов'язаних з інтеграцією України до ЄС.

КОНСТИТУЦІЯ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ АВТОНОМІЇ УКРАЇНЦІВ НА ДАЛЕКОМУ СХОДІ (30 ТРАВНЯ 1919 Р.): МАЛОВІДОМЕ ДЖЕРЕЛО УКРАЇНСЬКОГО ПРАВА

Білик М.В., здобувач вищої освіти юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

M. Bilyk THE CONSTITUTION OF THE NATIONAL-CULTURAL AUTONOMY OF UKRAINIANS IN THE FAR EAST (MAY 30, 1919): THE LITTLE-KNOWN SOURCE OF UKRAINIAN LAW

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор М.І. Мірошніченко

Анотація: В статті аналізується маловідоме джерело українського права – Конституція Української Далекосхідної Республіки (держави Зелений Клин) (1917-1922). Наголошується: Конституція стала першим конституційним актом на далекому Сході, створеним саме українцями. Розкрито її

історичне значення, яке полягає в тому, що на конституційному рівні відбулась правова фіксація основних постулатів української правової традиції в цілому й конституційної зокрема, пронизані ідеєю тяглості, компонентами якої є правонаступництво, спадкоємність українського права, народний суверенітет, збереження окремих правових інститутів, прагнення жити у своїй національній державі.

Ключові слова: українська правова традиція, правонаступництво, спадкоємність українського права, народний суверенітет, національна держава.

Annotation: The period from 1917 to 1921 was known in history as the "Ukrainian Revolution". The Ukrainian people received the opportunity to restore their own national statehood due to the collapse of autocracy and the Russian Empire. There is a thorough historiography of these events, but some problems still remain poorly researched. The problem of preserving the national constitutional tradition in the context of self-identification of the Ukrainian people (or nation) in the legal world geography is relevant among such issues. This problem is connected with the ideas of continuity, the components of which are succession, legacy of law, national sovereignty, preservation of certain legal institutions and aspiration to live in their national state.

The purpose of the article is to cover the legal life of Ukrainians in the Far East with their efforts to build their own state during the period of the Ukrainian Revolution .

The conclusions emphasize that although the Constitution of national-cultural autonomy of Ukrainians in the Far East did not come into force due to the loss of Ukrainian nationality of its national statehood, it still has historical and legal value for the modern process of state building in Ukraine. First, it was a powerful political-legal act of a contractual nature, which enshrined the natural right of the people to implement the constituent power, which was an expression of the idea of the sovereignty of the people and its identification in the established forms and competences of the state power. Secondly, it introduced the legal mechanism of self-government based on the principle of decentralization of state power. Thirdly, the content of the Constitution demonstrates the importance of preserving the national constitutional tradition in the context of self-identification of the Ukrainian people in the legal geography of the world

Key words: Ukrainian legal tradition, succession, continuity of Ukrainian law, national sovereignty, national state.

Перша половина ХХ ст. в історії України відзначилася неабиякою кількістю різних за значенням і наслідками подій. Зокрема, період протягом 1917-1921 рр. увійшов в історію під назвою «Українська революція» або «Україна в боротьбі за збереження державної незалежності». Можливість відновити власну національну державність український народ отримав завдяки краху самодержавства й розпаду Російської імперії. Існує ґрунтовна історіографія цих подій, проте окремі проблеми ще й досі залишаються малодослідженими, вартими уваги, але опинилися за межами наукових інтересів українських науковців. Серед таких актуальною є проблема збереження національної конституційної традиції у контексті самоідентифікації українського народу (або нації) у правовій географії світу. Ця проблема пов'язана з ідеями тяглості, компонентами якої є правонаступництво, спадкоємність права, народний суверенітет, збереження окремих правових інститутів, прагнення жити у своїй національній державі.

Слід відзначити надзвичайну мізерність новітніх праць з джерелознавства та історії розвитку територій, населених українцями на окраїнних обширах Російської імперії. Це – історичні праці А. Попока, І. Світа, В. Сергійчука, Б. Тищика, В. Чорномаза, І. Шимоновича та ін. Ще мізернішими є відомості про правове життя українців на теренах Далекого Сходу з їх намаганням розбудувати власну державу в період «Української революції». Це питання потребує всебічного вивчення, позаяк збереження українцями на чужині українських правових звичаїв і правової культури є своєрідною формою усвідомлення ними успадкованих модусів української культури (успадкованих цінностей) як джерела натхнення для ідентифікації з автохтонами (українським народом) Великої Батьківщини, як наголошується в Конституції Далекосхідної Республіки – Наддніпрянської України, формою «...вільного рішення й перерішення своєї долі у свідомості її історичної та загальної відповідальності» [1, с. 64].

Назва Зелений Клин з'явилась наприкінці ХІХ ст. завдяки масовій еміграції українців на південь далекосхідного регіону Російської імперії й тим самим витіснила іншу українську назву цього регіону – Закитайщина. Спочатку до цієї території відносили Приамурщину й Уссурійський край, але згодом, коли з'явилась ідея про створення Української держави майбутнього, колективна думка значно розширила її географічні межі – від Байкалу до Берингової протоки. Власне за цими територіями і закріпилася

назва Зелена Україна або Нова Україна [2]. За оцінкою історика В. Черномаза 60% населення Зеленого Клину склали українці, які з'явилися тут задовго до офіційного приєднання цих територій до складу Російської імперії у 60-х рр. XIX ст. [3, с. 6-10].

У 1917-1922 рр. під впливом загальнореволюційних подій та процесів національного відродження в Україні на Зеленому Клині розгортається справжній український національний рух, вінцем якого стало утворення Української Далекосхідної Республіки або Держави Зелений Клин (24.06.1918 р.) [4]. Напередодні 1917 року там мешкало 1 000 000 українців, а якщо із врахуванням уссурійських та забайкальських козаків, що родом були з Кубані, то й до 1 500 000 [5].

Слід наголосити, що українська далекосхідна державність почала формуватися майже одночасно з Українською Народною Республікою. Одразу після того, як 17 березня 1917 року в Києві було створено Українську Центральну Раду, вже 25 березня у Владивостоці постала перша українська «Громада» [6]. У квітні 1917 року українські громади сформувалися у всіх містах і селах із компактним проживанням українців (Владивосток, Хабаровськ, Благовіщенськ, Свободне, Імань, Микольськ-Уссурійськ, Харбін та ін.), їх головною метою та ідейним сенсом існування проголошувались «національне об'єднання та надпартійність». У структурі національного руху громади становили так звані перший рівень самоорганізації українства. Другий рівень – склали органи національного самоврядування (виникали шляхом об'єднання повітів та областей) із функціями координаційних центрів діяльності всіх українських громадських організацій – Українські Окружні Ради. Вони утворювались згідно з рішенням III Українського далекосхідного з'їзду (12 квітня 1918 р.). Саме на Українські Окружні Ради покладалась важлива функція реєстрації українського населення та видачі відповідних посвідчень. Про ці інституції згадується в мирному договорі, укладеному між Українською Народною Республікою та РСФРР (1918 р.). Відповідно до умов договору Українські Окружні Ради виконували функції консульських установ УНР на теренах Російської Федерації.

Функції вищого українського представницького та законодавчого органу у структурі національно-представницьких органів українського населення виконувала Українська Далекосхідна Крайова Рада (1918-1922 рр.) Вона включала Громади та Окружні Ради Зеленого Клину [3, с. 15-16].

27-31 травня 1919 року друга сесія Української Крайової Ради погодила й надрукувала «Конституцію національно-культурної автономії (самоуправління) українців на Далекому Сході». Водночас передбачалося, що ця Конституція буде передана на розгляд і затвердження V українському Далекосхідному з'їзду та Всеазійському українському з'їзду [6, с. 59-60], проте через несприятливі міжнародні обставини Конституція так і не була прийнята. Утім окремі її положення знайшли втілення в законодавстві Далекосхідної Республіки (1920-1922 рр.) [3], проголошеної 6 квітня 1920 року Установчим з'їздом трудящих Прибайкалля і офіційно визнаної РСФРР [7].

Конституція національно-культурної автономії (самоврядування) українців на Далекому Сході складалась із Преамбули та 25 статей (параграфів) [8]. Її історико-правова цінність полягає не лише в тому, що вона стала першим конституційним актом на далекому Сході, створеним саме українцями, й окремі її положення знайшли вираження в законодавстві маріонеткової, повністю підпорядкованої більшовикам Далекосхідної республіки, а в тому, що відбулась правова фіксація як мінімум п'яти постулатів української правової традиції в цілому й конституційної зокрема, що, як уже наголошувалося, пронизані ідеєю тяглості, компонентами якої є правонаступництво, спадкоємність українського права, народний суверенітет, збереження окремих правових інститутів, прагнення жити у своїй національній державі.

1. Встановлювався тісний зв'язок із ментальністю та традиціями населення материнської території – Наддніпрянської України. Зокрема, Преамбула містила положення про те, що українці Далекого Сходу «у кількості понад мільйон душ є частиною окремої української самостійної нації», територіями розселення яких

визначались Забайкальська, Маньчжурська, Амурська, Приморська, Сахалінська й Камчатська області. Закріплювалися національні цінності та прикмети ідентичності українців, що населяли територію Української Далекосхідної Республіки, і яких вони «... набули завдяки своєму походженню, природі і підсонню старого краю, в котрім ... народилися і жили, як і завдяки окремим історичним переживанням, котрі доводилося перенести народному організмові»: своя мова, усна словесність, письменство, звичаї, пісні, одяг, окрема культура та відмінний від інших народів національний дух-вдача. Зокрема зазначалося: «...Для утримання і вільного розвитку усіх природніх скарбів національного обличчя і вдачі – мають завданням тутешні українці забезпечити собі волю на самостійне національно- культурне життя в новій батьківщині...» [7].

2. У параграфі 3 головна увага зосереджувалася на вирішенні проблеми установчої влади з метою забезпечення громадянського консенсусу в справі розбудови новоствореної держави. Зокрема зазначалося, що «...Конституція ся має бути передана на розгляд і прийняття V-м Українським Далекосхідним З'їздом, для скликання котрого Секретаріят Крайової Ради має ужити усіх заходів...».

3. У параграфах 5 та 9 закріплювався принцип народоправства, договірні відносини влади й народу, що було конкретизовано в параграфах 7-20. «Всі українські громадяни мають рівні права і однакові обов'язки у відношенні до виконання і переведенню у життя наведеної автономії і у обранні своїх органів самоврядування і тільки через ті органи мають зносити по усім згаданим питанням з крайовою владою і її місцевими установами» (п.5). «Спираючись на право кожного народу на самовизначення, Крайова Рада у своїй діяльності керується підвалинами повного народоправства» (п.9). У параграфі 11 про склад Крайової Ради зазначалося, що: «Рада складається з представників, обраних населенням по виборчих округах, з додержанням підвалин народоправства і з забезпеченням представництва від всіх округ при пропорції: на 1000 виборців – один представник. Тимчасова Крайова Рада складається з представників від українського населення округ (областей, повітів), а саме обраних на окружних з'їздах, у кількості від 1 до 3-х представників – у пропорції до зареєстрованого українського населення по національним спискам і беручих участь у з'їздах на основі перепису і статистичних даних при Окружних Радах Краю». Особливо звертаємо увагу, що в 11 параграфі Конституції закріплювався тип виборчої системи (пропорційна система), що не дозволяло в майбутньому змінювати систему під чергові вибори.

4. У параграфі 6, найбільшому за обсягом, був викладений зміст автономії, яка визначалась відповідним чином: «а) закладання і утримання на крайові чи державні кошти українських шкіл: початкових, середніх, вчительських семінарій, інститутів з українською мовою викладання, професійних (фахових) шкіл різних категорій для української молоді у кількості пропорційній кількості українського населення. Крім того, повинно бути введено вивчення української мови як «предмету» в усіх крайових середніх і вищих школах з руською мовою викладання; б) українці-громадяни Далекého Сходу відбувають свою військову службу тільки в українських військових частинах, де вся наука, урядова мова, діловодство і команди – є українськими. Старшина військова повинна бути теж українцями. Як буде введений територіальний принцип при поповненні військових частин, то повинна запровадитись українська мова як урядова і у тих частинах, де українців більшість; в) визнання української мови як крайової і припущення її до уживання в уряді, пошті, телеграфі, залізниці і суді, себто: право вільних зносин української людності на своїй рідній українській мові з названими установами і обов'язковим знанням української мови для задоволення потреб українського громадянства державними установами. Місцеві обласні і крайові самоврядні виборні органи – земства повинні уживати українську мову у тих округах, де українців більшість як у внутрішнім діловодстві, так і в зовнішніх зносинах; г) організоване українство, в особі Крайової і окружних Рад, висилає своїх представників до крайової влади і обласних її органів для зв'язку і охорони національно-культурних інтересів українського населення; д) українці Далекého Сходу у

своєму внутрішньому житті мають право організовуватись вільно як на місцях, так і по округах і у осередкові Далекого Сходу, при допомозі з'їздів, конференцій, періодичних нарад, делегацій, петицій, преси і інше, у такій мірі і засобами, які самі визнають потрібними і відповідними».

Не можна оминати увагою того факту, що з приходом на цю територію більшовицької влади всі досягнення, набуті українцями за період громадського самоврядного руху, були зведені нанівець і супроводжувались переслідуваннями та масштабними репресіями [6, с.60] проти тих, хто відповідно ідентифікували себе як «...українці та записалися в національний список (реєстр) при окружних радах, а також проти організацій, товариств та громад, котрі, як такі, самовизначили себе (винесли постанови-приговори), що вони українські на рівних правах...».

Підсумовуючи викладене, слід наголосити, що хоч Конституція національно-культурної автономії українців на Далекому Сході так і не набула чинності через втрату українством своєї національної державності, все ж має історико-правову цінність для сучасного процесу державотворення в Україні.

По-перше, це потужний політико-правовий акт договірною характеру, в якому закріплено природне право народу на реалізацію установчої влади, що є вираженням ідеї суверенітету народу та виявленням його в установлених формах та компетенція державної влади.

По-друге, запровадження правового механізму самоврядування на основі принципу децентралізації державної влади.

По-третє, зміст Конституції демонструє вагу збереження національної конституційної традиції в контексті самоідентифікації українського народу в правовій географії світу.

Список використаних джерел

1. Біломорець Ю. Ю., Саплін Ю. Ю. Ідеї М. М. Бахтіна і теорія PR // Ю. Ю. Біломорець, Ю. Ю. Саплін // Держава та регіони – 2013 – Серія: Гуманітарні науки № 2–3 (33–34). – С. 63–66
  2. Мамай А. За Сибирью, где солнце всходит, или почему не состоялась в Зеленом Клине вторая Украина // А. Мамай. – Зеркало недели. – 1999. – 23 окт.
  3. Зелений Клин. Енциклопедичний довідник [Укл. В. А. Черномаз] – Владивосток: Вид-во Далекосх. федерал. ун-ту, 2011. – 288 с. 4.
- Українська Далекосхідна Республіка // Вікіпедія – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/#cite_note-19.
5. Далекосхідна Українська республіка // [Електрон. ресурс] - Режим доступу: <http://bandera.lviv.ua/dalekoshidna-ukrajinska-respublika/>
  6. Андрій Попок. Громадсько-політичне та релігійне життя українців на Далекому Сході в ХХ ст.// Український історичний журнал. – К. – 1998. - № 6. – С. 54-68.
  7. Дальневосточная республика // Википедия – Режим доступу: <https://ru.wikipedia.org/wiki>
  8. Конституція національно-культурної автономії українців на Далекому Сході [Із збірника «ЦДАВО України: Ф.3696. - Оп.2. -Спр.381. -Арк 215-216 зв.». Створення: 25 жовтня - 1 листопада 1918 року.] // [Електр. ресурс] – Режим доступу: <https://uk.wikisource.org/wiki> / Конституція національно культурної автономії (самоврядування) українців на Далекому Сході (Текст з екрану)

УДК 347.121.2

ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ ПРАВ СУБ'ЄКТА ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ

Бєлова Ю.Д., аспірантка кафедри цивільного права та процесу Хмельницького університету управління та права

Анотація: *Стаття присвячена питанням прав суб'єкта персональних даних. Визначено природу особистих немайнових прав суб'єкта персональних даних та їх зміст. Право на персональні дані визначено як особисте немайнове право, специфіка якого полягає в об'єкті, цілеспрямованні та змісті – активні та пасивні правомочності, а також правомочність захисту, які можуть бути реалізовані як в абсолютних, так і відносних правовідносинах.*

Ключові слова: *персональні дані, стандарти захисту персональних даних, особисте немайнове право.*

Annotation: *The article is devoted to issues of rights of Personal Data Subject. The nature of personal non-property rights of Personal Data Subject and their content. The Right on Personal Data is identified as a personal non-property right. The specificity of this kind of right includes its' object, targeting and content. The*